

ПИСЬМЕННИК АНАТОЛІЙ ДІМАРОВ: «Я ВОЮВАВ ЗА РАДЯНСЬКИЙ СОЮЗ ЗА СТАЛІНА. АЛЕ ЛУЦЬК ЗРОБИВ МЕНЕ НАЦІОНАЛІСТОМ»

9 червня помер письменник Анатолій Дімаров. Автор, який відмовився приймати з рук Януковича «Орден князя Ярослава Мудрого», родом із Миргорода. «Золотий письменник України 2012 року» відомий тим, що писав життєві історії – сільські, містечкові, зображував людське життя без прикрас.

Дімарова називають патріархом української літератури. 92 роки життя письменника вмістили у собі всі найпереломніші події в історії України ХХ століття. сторінках його біографії – родинна історія, Голодомор, війна, на якій отримав важке поранення, цензура в журналістиці й згодом у літературі. У 1960-х, після публікації роману «І будуть люди», Дімарова оголосили «антирадянським», антисемітом. 5 років письменника не друкували, хоча до цього книжки виходили 100-тисячними накладками.

Публікуємо одне із останніх інтерв'ю, яке Анатолій Андрійович дав за життя, 90-річним. Подаємо його у вигляді розповіді нашого земляка.

«УСІ ПИСАЛИ НА ВИРОБНИЧУ ТЕМАТИКУ, А Я – ПРО СІМ'Ю І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ»

Писання ніколи не давалося мені легко. Після 90-го року, коли вже не було цензури й ніхто мене не шматував, я написав двотомник спогадів «Прожити і розповісти». Коли мене припинили друкувати, я з геологами двинув у гори. А про життя після 70-ти вже більше не писав. Виписався, як-то кажуть. Цензура молотарка випила з мене багато сил. Куди не поглянеш – про все не можна писати. Романи мої виходили порізані, з безглуздою услаєю. Років 5 уже майже нічого не пишу. Усі теми, які мене цікавлять, вичерпані, а повторюватися у письмі мені не хочеться. Останні 15 років працював над короткими речами – новелетами. Вони ввійшли до книжок «Зблиски» і «Божа кара». Якщо письменник хоче написати геніальну річ, він має прагнути, щоб у його тексті не було жодного зайвого слова, щоб жодне слово в тексті не можна було переставити, бо інакше – втрачиться цінність. Мене не раз плескали по плечеві із заздрисними вигукками: «О, ти багатий, наклади великі!» Наклади й справді були більше ста тисяч. Брався за теми, офіційно майже заборонені, бо усі писали на виробничу тематику, а я – про сім'ю й виховання дітей. Наприклад, повість «Дол», яку читали українською навіть у Москві.

Мені ніколи не доводилося ристися у словниках, бо в мені це відчуття мови, життя українського жило від народження. Слова, які я мав би забути, зринали самі. От хоча б слово «бєндєвєсь» – яке ж соковите! Або на Черкащині сусідка, коли їй треба було з чимось допомогти, кричала через паркан: «Анатолію Андрійовичу, гуляйте до мене». Ту

поголовий редактор виправив це на «ходіть до мене». Останню книжку – «Душа жіноча» – присвятив своїй дружині, «з якою хоч і важко, зате весело».

ПРО ЛІТЕРАТУРУ З НЕЦЕНЗУРНИМИ СЛОВАМИ

Дивлюся на сопливих, які маюти пишуть. Ну, розумієте, це ж найлегше – матом писати. А вони це й цим пишуться. Невже не можна те саме сказати так, щоб не образити читача? Я ніколи не вживав нецензурну лексику. Ось, скажімо, втратила дівчина цноту. Описують же заради все, від початку й до кінця: що відчувала вона, що відчував він. Ну, нащо в цьому копатися? Мені теж колись треба було написати, що дівчина цноту втратила. То я написав так: «І все було б благополучно, і вона б так і пішла дівчиною, так солов'ї ж – як зацьохали, як зацьохали, так вони й не зчулися, як усе спеклося і зварилось». І не лід нікуди, і не тикав пальцем, і не облизував язиком.

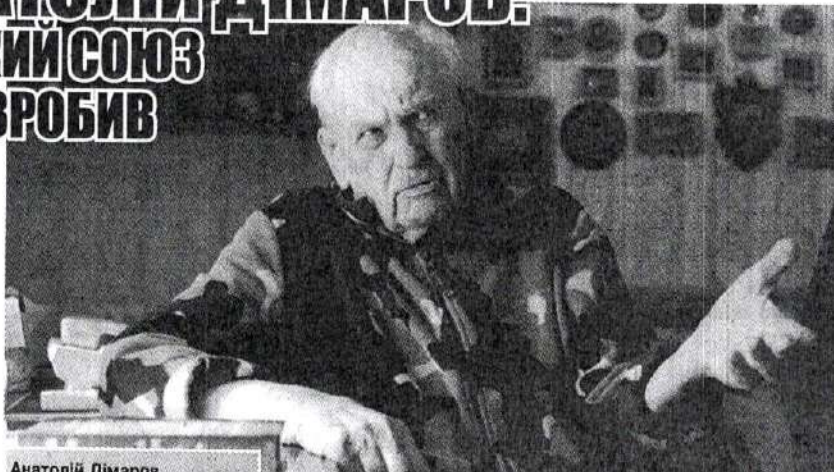
За моно цвинтар неаписаних книжок.

ЧЕРЕЗ ВІРШІ У ДІМАРОВА ЗАКОХУВАЛИСЯ ДІВЧАТА

Мене приймали в Спілку письменників як поета. Через мої вірші в мене закохувалися вчительки молоденькі. Працював зі мною у редакції ще один журналіст, схожий на мене. Вирішив виступати в школах і представляється Дімаровим. Дійшло до того, що приходиться одна молоденька вчителька до нашого редактора і каже, що Дімаров пообіцяв із нею одружитися, призначив весілля і не явився. Я, як поет, не відбувся – і слава Богу. Дружина сама перерила мої папери, відбрала вірші і видала за свій рахунок і без мого дозволу книжечку поезій «На війні і по війні».

ПРО СУЧАСНУ ЛІТЕРАТУРУ

Прозу писати набагато важче, це треба шодня як прохлятому працювати, мучитися над словом. У кожного речення м'язи мають бути такі, як у Кличка. Головне – письменник має вже першою фразою спіймати читача на гачок. Ліна Костенко стільки речей прекрасних написала, а «Залиски українського самодешнього» – то ж не роман. Там блискача публіцистика, але романом це гріх назвати. Її роман – це «Маруся Чурай». Взагалі книжки-події з'являються вкрай рідко. Із сучасних письменників дуже хороший Василь Шляр.

Анатолій Дімаров з дружиною Євдокією та сином Сергієм, 1962 рік

Це я йому назву дав «Чорний ворон» – «Залишенець» ніхди не годилося. Гарний письменник Володимир Шовковитиний, близько він написав про тайгу. Нелогічні пішли останнім часом мемуари. Особливо спогади Лесі Степовички – вона написала, як була перекладачем у німців. Прочитав спогади Ірини Жиленко Homo Feriens, дуже щира книжка.

Ви знаєте, в українській літературі мало було письменників, які творили читабельні книжки, такі, щоб почав читати – і вже для тебе свято, такі, про які думаєш увесь день, що вона там лежить удома і чекає на тебе. Так умів писати Володя Дрозд. За запитання про високу мету літератури я б повисок догори ногами. Яка висока мета? Усе це лише для того, щоб хтось твоє писання прочитав і йому цікавіше жити стало. Навчити чомусь свого читача ніколи не зможу.

ПРО ВЛАДУ

Який би сьогодні не прийшов ідеальний президент до влади, його ніколи не назветь «отець родной», будете ставитись до нього критично. А нам же замість релігії принесли дідуся Леніна, який на полюванні лише класів рушницею, бо боявся поцілити в живу істоту. Та він же вози дичини набивав! Не дивно, що «моєму поколінню складно зрозуміти своїх синів, а ще важче – онуків. Я воював за Радянський Союз і за Сталіна. Але Луцьк зробив мене націоналістом. Дякую долі, що 1944 року потрапив до редакції газети «Радянська Волинь».

ПРО МИРГОРОДСЬКИЙ КУРОРТ

Треба свою країну будувати. Я це відчув – поїхав із дружиною у санаторій для інвалідів війни в Миргород. Більше туди не поїду. Якийсь мільйонер поклав око на цей ласий шматок землі й усе робить для того, щоб санаторій закрили. Нам дали маленьку кімнату, з ліжка витикаються гострі пружини. Питаю їх, як я буду спати. А вони: «Зараз ми вам усе зробимо». Притягнули килим для підлоги. Згорнули вдвоє й кажуть: «Більше пружини не заважатимуть, дружок половиною це й укрітись». Так я двадцять днів і спав там.

ПРО СЕЛО

У селі одразу видно, що в тебе на душі. І селянська культура полягає в тому, що у своїх вчинках слід бути чесним не лише з іншими, а й передусім із самим собою. Там поважають працю. Ми багато втрачаємо, знищуючи село. Недарма українську культуру називали селянською. Бо в місті народ прийшлий.

ПРО СУЧАСНИХ ЖІНОК

Сьогодні різні погляди на сім'ю. Хтось виховує дітей, як японці, даючи їм із ранніх літ повну волю. І виростають хороші люди, але ж ментальність у них інша. Вважаю, основне у вихованні дітей – приклад батьків. Для мене таким взірцем стала мама. Від неї навчився ставитись до жінки як до особистості, яку ніколи не можна образити. Як не злився, але жінкам ніколи боляче не робив. Жінка – берегиня сім'ї. Не дивно, що вона мудріше обирає супутника життя, бачить більше, ніж чоловік. О, я добре знаю на жіночих позициях! Наче й не дивиться, а роздігла тебе до підштанків! Візьміть часи Запорозької Січі. Жінки ж вели господарство. Легко було Тарасові Бульбі на Січі, а потягав би він плуга! Жінки зараз

набагато рішучіші, ніж чоловіки. Не тільки в літературі, а й у політиці. Витоки цього, може, ще в 30-х, у часах колективізації. Коли треба було протестувати, саме жінки йшли вперед. Жінка, правда, може за якийсь дріб'язок хвилюватися, як за найбільшу цінність. Може, це добре, що глибше приглядається до життя. Інша тенденція – у сучасних молодиків теж виявляються жіночі риси: в одязі, поведінці. Скоро вони домогосподарками стануть. Жіночий рух не обійшов і письменницю, які сьогодні вириваються на перший план.

ПРО КНИГИ

Книжку ніщо не замінить. Навіть кіно. Книжка – дуже затишна річ, адже вона зі мною може навіть мандрувати. Вона збагачує, дає розраду, збуджує увагу. Людство читатиме книжки, доки й житиме. Може, щоправда, друкуватимуться вони не на папері. Пропонували в Інтернеті вивісити мої твори. Я сказав – жодного рядка! Бо це ж уже механічний процес! Мене екранували, але це трошки не те: кожен режисер виступає як співавтор твору, артистів можуть підібрати таких, яких на цій «посаді» я б ніколи не стерпів. Чи закреслить мене час, я поки що не знаю. Не думаю, що я – на всі часи й для всіх народів. Може, мене через 5-10 років забудуть. Усе залежить від того, який читач прийде. Не можу уявити, як люди читають електронну книжку, у якій, по суті, уся бібліотека зібрана. Може, я старомодний, але навіть на слух не сприймаю текст – тільки те, що прочитаю й потім обдумаю. Тепер останнє слово, як перед смертю. Усі оці зрушення соціальні – це не головне в житті! Найголовніше – прийти додому, у затишок, де є людина, яка вас розуміє. Оце й важливо – берегти своє кубельце.

Підготовлено за матеріалами інтерв'ю Тетяни Терен

ДОВІДКА

Анатолій Дімаров народився 1922 року на хуторі Гараські неподалік від Миргорода. Під час розкуркулення, щоб вберегти дітей, батьки розлучилися. Мама переїхала в село Студенок на Харківщині й змінила в метриках прізвище дітей – з батьківського Гарасюка на дівоче. Воював на Швидено-Західному фронті, був командиром партизанського загону, отримав поранення. Як письменник дебютував 1944 року. До Спілки письменників прийняв як поета за рекомендаціями Сосюри й Гальського. Найвідоміші повісті й романи: «Його сім'я», «Дол», «І будуть люди», «На коні й під кошем» (1973 рік), 1981 року нагороджений Шевченківською премією.

